

Snabbare domstolsavgöranden på gott och ont.

Den 1 november 2008 infördes ett antal stora ändringar i rättegångsbalken, den lag som reglerar hur rättsprocesser går till vid domstol. De flesta av dessa ändringar syftar till ett snabbare förfarande med tanke på att staten skall spara kostnader för rättsväsendet och förändringen kallas efter betänkandet "En modernare rättegång".

Den största förändringen är att det efter den 1 november 2008 krävs prövningstillstånd för att få ett tvistemål prövat i hovrätten. Tidigare har det funnits prövningstillstånd i s.k. småmål, dvs. tvistemål rörande ett värde som är mindre än ett halvt basbelopp. Numera kommer det krävas prövningstillstånd för samtliga mål. Det kommer visserligen att bli enklare att få prövningstillstånd i hovrätten än i högsta domstolen, men vid överklagandet kommer man nu att behöva presentera varför det finns skäl att meddela prövningstillstånd i det aktuella fallet.

För att snabba på tingsrättsprocessen har man utökat skyldigheten att använda tidplan från att detta bör göras till att det skall göras om inte särskild anledning föreligger att inte göra det. Tidplan kommer normalt att upprättas i samband med den muntliga förberedelsen i målet, för att planera tiden fram till huvudförhandlingen.

Tingsrätten skall också i utökad mån använda sig av skriftliga processsammanställningar inför huvudförhandlingen, i vilka parternas yrkanden och grunder skall sammanställas.

Det finns en ökad möjlighet för parterna att lämna in vittnesattester i mål istället för att höra vittnen. Detta kommer dock sannolikt inte att få så stor betydelse, då bevisvärdet av en vittnesattest måste anses som väldigt lågt, då det inte finns någon möjlighet att ställa kontrollfrågor till det aktuella vittnet och då vittnesattesterna sannolikt formulerats av någon annan än vittnet.

Tingsrätten har möjlighet att avisa bevisning som inte med rimliga ansträngningar kan upptas och avgörandet inte bör fördröjas ytterligare. Betydelsen av denna bestämmelse är svår att bedöma, men bör främst användas för att kunna avgöra mål där framförallt svaranden hänvisar till ett oanträffbart vittne.

Tingsrätten kommer att göra videoinspelningar av alla förhör som upptas i bevis syfte. Detta för att hovrätten som huvudregel skall titta på dessa, istället för att på nytt höra personen.

Vid förhandlingar såväl i tingsrätten och i hovrätten kan parterna istället för att framlägga saken muntligen inge skriftliga sakframställningar och hänvisa till dokument. Detta är en bra ändring (vilken i viss mån redan tillämpats i mål med mycket handlingar) när man har ett stort antal handlingar som är självförklarande. Detta kan dock av arbetstygda domare komma att användas för att korta ner tiden för huvudförhandling, vilket i sin tur leder till en ökad risk för att domstolen inte får den genomgång av målet som behövs för att fatta ett väl grundat beslut. Tanken är att man i samband med att man planerar rättegången, skall avgöra om sakframställningar skall vara muntliga eller om de skall ske genom hänvisning till olika inlagor. Mot bakgrund av att det idag inte längre (som var vanligt för 10 år sedan) finns en domare som följer målet från stämningsansökan till huvudförhandling, kommer det att bli svårt att bedöma om de domare som skall avgöra målet har den insikt som krävs för att kunna fatta

ett välgrundat beslut utan en muntlig sakframställan med i vart fall en översiktlig genomgång av skriftlig bevisning. Detta ställer också ökad press på vittnena att göra en begriplig redogörelse av bakgrunden till målet, vilket tidigare alltid har gjorts av ombuden.

Rätt tillämpat finns det mycket att vinna på en koncentrerad rättegång, som hålls inom en rimlig tidsrymd från när ansökan om stämning inlämnades till tingsrätten. Det har under senare år inte varit ovanligt att ett mål tagit minst två år att få fram till huvudförhandling i tingsrätten och därefter får man räkna med att det kommer att behövas drygt ett år innan målet har prövats i hovrätten i ett normalt tvistemål. I mer komplicerade mål eller då handläggningen försenas på grund av att ett antal preliminära frågor behöver hanteras kan den tid som krävs innan målet avgörs slutligen uppgå till 5 - 10 år.

Det finns dock som alltid en fara i att snabba på avgöranden, då det i större grad än i dag blir avgörande vilka domare som dömer målet i tingsrätten, då det kommer att bli mycket svårt att få målet omprövat i högre instans. Om man lyckas få prövningstillstånd kommer man dessutom sannolikt inte att få höra om vittnena, utan domarna i hovrätten kommer endast att få se en filmupptagning där man inte kan ställa några kontrollfrågor eller göra de iakttagelser av vittnena som endast är möjliga att göra vid ett personligt möte. Naturligen bör dock underlaget bli bättre än då man som idag lyssnar på bandupptagningar från förhör i tingsrätten, vilka särskilt då man använder sig av tolk är svårtillgängliga.

Advokat Marita Gröndahl, Processgruppen på Delphi